

**Ю. В. Сокоринський**, начальник відділу управління військової  
контррозвідки СБУ України  
у Північному регіоні

### **ТРИМАННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ У ДИСЦИПЛІНАРНОМУ БАТАЛЬЙОНІ: КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧА ХАРАКТЕРИСТИКА**

*Статтю присвячено кримінально-виконавчій характеристиці покарання у вигляді тримання військовослужбовців у дисциплінарному батальйоні. Визначено складові його виконання і відбування.*

*Статья посвящена уголовно-исполнительной характеристике наказания в виде содержания военнослужащих в дисциплинарном батальоне. Определены основные элементы его исполнения и отбывания.*

*The article is dedicated to the criminal-executive description of punishment for the service men in the disciplinary battalion. Its main elements are defined to be an execution and enduring.*

**Ключові слова.** Кримінально-виконавча характеристика, покарання військовослужбовців, дисциплінарний батальйон.

**Вступ.** Згідно з правовою наукою України значна перешкода на шляху розбудови нашої держави як демократичної, соціальної, правової – це злочинність. За даними МВС України, сучасна криміногенна ситуація залишається складною і напруженою. Серед заходів боротьби зі злочинністю криміналісти виділяють покарання, яке має на меті не тільки кару, а й виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових злочинів засудженими та іншими особами [1, 18].

© **Ю. В. Сокоринський, 2010**

Серед дванадцяти видів покарань зупинимось на триманні військовослужбовців у дисциплінарному батальйоні. Важливо наголосити, що тільки цей вид покарання застосовується щодо військовослужбовців і належить до однієї з ланок системи заходів протидії злочинності в армії та на флоті. Такі установи займають особливе місце в цій системі. Це обумовлено тим, що вони значною мірою обмежують права і свободи людини, в них направляється найбільш криміногенна частина військовослужбовців.

Вивчення практики виконання покарання у вигляді тримання в дисциплінарній військовій частині й особистісних властивостей засуджених показало, що виправлення цієї категорії військовослужбовців має свою специфіку, обумовлену проходженням військової служби. Разом з тим ні в законодавстві, ні у практиці не існує значних наукових розробок з цього питання. Наявність дисциплінарних батальйонів є одним з відчутних засобів у справі загальної та часткової превенції злочинності серед військовослужбовців.

Дослідження інституту тримання військовослужбовців у дисциплінарному батальйоні має не тільки правове, а й загальносоціальне значення. Адже після звільнення з дисциплінарної військової частини військовослужбовці повертаються у війська, а потім і в суспільство. Ступінь виправлення цих осіб у такому закладі й визначатиме їхню подальшу поведінку.

Окремі аспекти цього виду кримінального покарання висвітлювалися в працях таких вітчизняних і зарубіжних учених: А. І. Ахінько, Х. М. Ахметшина, Ю. В. Бауліна, І. Г. Богатирьова, В. К. Гришука, О. М. Джужі, С. М. Іншакова, В. В. Лунеева, В. В. Майорова, І. М. Мацкевича, В. М. Трубнікова, А. Х. Степанюка, В. Л. Скрипка, М. О. Стручкова, В. С. Швецова та інших, а також у навчальній літературі з кримінології, кримінального та кримінально-виконавчого права.

Актуальність цього питання полягає в недостатньому дослідженні такого виду покарання. На жаль, після набуття Україною незалежності не відбулося жодних глибоких наукових розробок у цій сфері.

**Постановка завдання.** Мета статті – дослідити кримінально-виконавчу характеристику покарання у вигляді тримання військовослужбовців у дисциплінарному батальйоні, визначити складові його виконання і відбування.

**Результати дослідження.** Питання покарання у вигляді тримання військовослужбовців у дисциплінарному батальйоні в галузі кримінального та кримінально-виконавчого права майже не розроблене, бракує інформації в підручниках і посібниках. У наявній юридичній літературі воно розглядається фрагментарно й у загальних рисах, без належної наукової глибини і повноти, що, зрозуміло, не може сприяти ефективному його вивченню. Іноді воно призначається військовослужбовцям, до яких з урахуванням учиненого ними злочину, ступеня їх суспільної небезпеки не слід було б застосовувати цей вид покарання. Недостатньо уваги приділяється психічному стану військовослужбовця, його здоров'ю, внаслідок чого в дисциплінарному батальйоні опиняються особи, не придатні до військової служби.

Аналіз судової практики за 2009 р. показує, що даний вид покарання застосовувався військовими судами гарнізонів України до 52 % засуджених ними осіб. За деякі ж види злочинів це покарання призначалось так: за ухилення від військової служби – 72,2 % засуджених; за порушення статутних правил

взаємовідносин між військовослужбовцями – 31, за розкрадання індивідуального майна громадян – 24 % [2, 25].

Правовою підставою та умовами виконання вищезазначеного покарання є Кримінально-виконавчий кодекс України (Гл. 14, ст. 71–85), Положення “Про дисциплінарний батальйон у Збройних Силах України” та інші нормативні акти. Керівництво дисциплінарного батальйону (далі – ДБ) здійснює командування військ військового округу (оперативного командування), який забезпечує призначення кадрів офіцерського складу, контролює режим та умови тримання, охоплення постійною роботою, організацію праці, бойову підготовку та виховання засуджених.

У зв’язку з тим, що із засудженими, які відбувають покарання у дисциплінарних частинах, має проводитись робота, спрямована на їх виправлення і ресоціалізацію, до особового складу цих підрозділів висуваються підвищені вимоги. Так, посади офіцерського складу та прапорщиків ДБ можуть займати на конкурсній основі дисципліновані, вольові, добре підготовлені військовослужбовці, які мають досвід практичної діяльності у військах не менше 2 років.

На посади сержантів і солдатів постійного складу дисциплінарних рот і підрозділів охорони та забезпечення приймають військовослужбовців строкової служби, навчених і відібраних у військових комісаріатах посадовими особами ДБ, або військовослужбовців, які проходять службу за контрактом.

Тривалість служби офіцерів у ДБ не повинна перевищувати: на посаді командира батальйону 5–6 років, на інших посадах – 3–4 роки. За бажанням офіцерів, за умови їх позитивної атестації, як виняток строк служби може бути подовжено до 8 років.

Відповідно до Закону України “Про прокуратуру”, нагляд за дотриманням законів у ДБ здійснює Генеральний прокурор України та підпорядковані йому військові прокурори. Сутність кримінального покарання у вигляді тримання військовослужбовців у ДБ полягає в тому, що особи, які відбувають у ньому покарання, у примусовому порядку ізолюються від суспільства (у даному разі від іншої маси військово-службовців).

Ізоляція військовослужбовців, зумовлена утримуванням у ДБ, деякою мірою пов’язана з обмеженням їхніх духовних зв’язків із суспільством, цивільних прав, свободи пересування. Відбування військовослужбовцем покарання в ДБ має свої правові наслідки – час перебування в ньому не зараховується в строк служби, за винятком випадків, передбачених у законі.

Для відбування засудженими цього покарання у Збройних Силах України засновано спеціальні військово-виправні установи – дисциплінарні батальйони й окремі дисциплінарні роти. Застосування цього покарання до військовослужбовців строкової служби можливе лише за злочини, що не становлять великої суспільної небезпеки, у випадках, передбачених законом, а також коли суд з огляду на обставини справи й особу засудженого вважатиме доцільним замість позбавлення волі на термін до двох років направляти до дисциплінарного батальйону на той же строк.

Отже, направлення військовослужбовців, що вчинили злочини, для відбування покарання в спеціальні військово-виправні установи, на думку Б. О. Кириць, досить обмежене й можливе тільки стосовно рядового і сержантського складу строкової служби [3, 4]. Що ж до офіцерів, прапорщиків, мічманів, то до них за вчинені злочини застосовуються такі ж покарання, як і до цивільних осіб, а виконання всіх кримінальних покарань стосовно цієї категорії військовослужбовців здійснюють установи та органи, які входять до Кримінально-виконавчої служби України.

Військова організація – особливий державний механізм. Вона потребує виняткової централізації в керуванні, організованості й дисциплінованості всіх її ланок, твердого статутного порядку, який би забезпечував постійну боєготовність і боєздатність військ.

Тому кримінальним законодавством визнається злочинним ряд діянь, які, будучи спрямовані виключно проти порядку несення військової служби, заподіюють збиток військовим правовідносинам і загрожують тяжкими наслідками для Збройних Сил України. Такі злочини називаються військовими і в ряді випадків потребують специфічного впливу на осіб, що їх вчинили, адже необхідно виховувати цих правопорушників не тільки як громадян, але і як воїнів.

Це визначає наявність в українському кримінальному законодавстві специфічного військового покарання – направлення до дисциплінарного батальйону і створення у Збройних Силах спеціальної військово-виправної установи, призначеної для його виконання [4]. Водночас видається, що назва даного покарання потребує деякого уточнення.

У зв’язку з тим, що покарання у вигляді тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців призначається не для всіх військовослужбовців, а лише для військовослужбовців строкової служби (ч. 1 ст. 62 КК України), пропонуємо таку назву статті: “Тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців строкової служби”.

Серед інших проблем тримання військовослужбовців у дисциплінарному батальйоні необхідно виділити їх звільнення від даного покарання, оскільки після відбуття покарання вони повертаються для проходження служби, як правило, в ті ж військові частини, в яких вони були до засудження, що створює певні проблеми їхньої адаптації в колективі.

Спiрне питання щодо незарахування часу перебування окремої категорії засуджених у дисциплiнарному батальйонi до строку вiйськової служби. На нашу думку, необхідно надати право зарахування часу перебування в ДБ усiм без винятку.

**Висновки.** На пiдставi узагальнення вищевикладеного пропонуємо:

1) назву ч. 1 ст. 62 КК України викласти в такiй редакцiї “Тримання в дисциплiнарному батальйонi вiйськовослужбовцiв строкової служби”;

2) в положення про дисциплiнарний батальйон внести змiни i доповнення щодо умов тримання засуджених вiйськовослужбовцiв строкової служби, залежно вiд їхньої поведiнки i ступеня виправлення;

3) з метою реалiзацiї режимних вимог слiд створити в дисциплiнарному батальйонi необхіднi пiдроздiли (вiддiл безпеки, оперативний, виховний вiддiли), завдання яких – забезпечити належний порядок та умови виконання i вiдбування даного виду покарання;

4) забезпечити умови для отримання засудженими професiйної пiдготовки i формування їх готовності до включення в продуктивну працю з обов’язковим урахуванням строку покарання, професiйних здiбностей, а також вiйськової спецiальності;

5) закрiпити отриманi знання i навички на виробництвi дисциплiнарних вiйськових частин; формувати соцiально активну, морально повноцiнну i працелюбну особистiсть, розробити систему критерiїв для оцiнки ступеня виправлення засуджених, взявши за основу успiшно дiючу аналогiчну систему в ДДУПВП.

#### Лiтература

1. Кримiнальний кодекс України: Чинне законодавство зi змiнами та доповненнями, станом на 1 вересня 2007 р. (вiдповiдає офiц. тестовi). – К. : Паливода А. В., 2007. – 176 с.

2. Аналiз роботи суддiв загальної юрисдикцiї у 2009 році (за даними судової статистики) // Вiсник Верховного суду України. – 2009. – № 4. – С. 25–27.

3. Кириць Б. О. Тримання вiйськовослужбовцiв у дисциплiнарному батальйонi як спецiальний вид покарання у кримiнальному правi / Б. О. Кириць // Вiсник ЛДУВС. – 2004. – № 3. – С. 3–13.

4. Кримiнально-виконавчий кодекс України. Офiцiйне видання. – К. : Атiка, 2003. – 96 с.